

УДК 351.77:614

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЩОДО РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ЯК ШЛЯХ ДО ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ЗМІЦНЕННЯ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ

Попченко Т.П.

молодший науковий співробітник
Національний інститут стратегічних досліджень

I. Вступ

Сьогодні ні у кого не викликає заперечень твердження, що здоров'я населення є одним із визначальних чинників розвитку економіки будь-якої країни, показником її благополуччя, індикатором результативності й ефективності соціальних реформ. Адже, як вказують експерти ВООЗ, здоров'я населення – це фактор довготривалого стійкого економічного зростання, підвищення якості людського капіталу, фактор, що запобігає значній загрозі здоров'ю і бюджетам соціального забезпечення, яку становить зростання поширеності неінфекційних захворювань і чисельності населення похилого віку, та сприяє безперервному економічному зростанню і зниженню рівня бідності [2]. Тому питання державної політики щодо забезпечення якості та ефективності діяльності системи охорони здоров'я, досягнення справедливості й доступності у наданні медичної допомоги, поліпшення здоров'я населення тощо були і залишаються надзвичайно актуальними для всіх, без винятку, країн світу, незалежно від їх політичного й економічного устрою та організації системи охорони здоров'я. Найбільш актуальним питанням, що постає сьогодні перед світовою спільнотою, є реформування системи охорони здоров'я з метою забезпечення справедливості та доступності надання медичної допомоги, запобігання та подолання корупції і “тіньової” медицини, задоволення потреб населення в ефективній медичній допомозі з мінімальними фінансовими витратами, покращення показників здоров'я населення.

Успіх вирішення вищезазначених проблем та реформування системи охорони здоров'я в цілому безпосередньо залежить від політичної волі й державної стратегії реформування та розвитку системи охорони здоров'я, моделі її фінансування, адекватної соціально-економічним та політичним умовам тієї чи іншої країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій вказує, що критичний стан системи охорони здоров'я в Україні не залишає байдужими провідних вітчизняних науковців, які ґрунтовно досліджують відповідну проблему, пропо-

нують науково обґрунтовані можливі шляхи її вирішення. Зокрема, проблеми державного управління сферою охорони здоров'я, розвитку та реформування галузі з урахуванням міжнародного досвіду тощо висвітлені в наукових працях таких вчених, як: М.М. Білинська, О.В. Виноградов, Ю.В. Вороненко, Л.І. Жаліло, Д.В. Карамішев, В.Л. Корецький, В.М. Лехан, В.Ф. Москаленко, Я.Ф. Радиш, Н.О. Рингач, В.М. Рудий, Г.О. Слабкий, І.М. Солоненко та ін. Незважаючи на досить ґрунтовне дослідження цієї проблеми, питання реформування системи охорони здоров'я залишаються актуальними, адже на сьогодні практичних результативних кроків щодо їхнього втілення вкрай мало. Причиною цього, на нашу думку, є відсутність єдиної державної стратегії реформування галузі та визначення напрямку її розвитку.

II. Постановка завдання

Мета статті – проаналізувати особливості системи охорони здоров'я в Україні, окреслити основні її проблеми та визначити механізми їх вирішення.

III. Результати

За останні півстоліття здатність системи охорони здоров'я впливати на здоров'я населення збільшилась у декілька разів. За умов її ефективної організації, як зазначають експерти ВООЗ, система охорони здоров'я може забезпечити зменшення загальної смертності у віці до 75 років – на 23% у чоловіків і на 32% у жінок; а смертності від ішемічної хвороби серця – на 40–50% [3, с. 4; 5].

Показники здоров'я населення України впродовж останнього десятиріччя мали негативну динаміку, і на сьогодні стан здоров'я населення оцінюється як незадовільний, що підтверджують статистичні показники, зокрема, зростання кількості новоутворень, хвороб системи кровообігу, органів дихання (див. **табл.**) [6].

Ще гірша ситуація спостерігається щодо таких показників, як: загальна смертність – 16,3 осіб на 1000 населення (за даними Європейської бази даних “Здоров'я для всіх”, вищі, ніж в Україні, показники смертності зареєстровані тільки в Росії, Казахстані й Молдові); очікувана тривалість життя –

68,1 років (дещо нижча лише в Росії, Казахстані й Туркменістані); тривалість життя без інвалідності (59,2 років); природний спад населення – 5,7 осіб на 1000 населення (що є найвищим у європейському регіоні); рівень захворюваності на туберкульоз перевищує показники країн ЄС в 5,3 раза, смертність від туберкульозу – майже в 20 разів; рівень захворюваності на ВІЛ перевищує показники країн ЄС у 5 разів, а на СНІД – у 7,1 раза [4].

При цьому найбільш вразливою є група людей працездатного віку. Так, абсолютні дані статистики свідчать, що в 2008 р. серед

осіб працездатного віку було зареєстровано 40 млн 837,4 тис. захворювань (145 767,4 на 100 тис. населення), з них із встановленим вперше діагнозом – 17 млн 550,6 тис. (62 646,1 на 100 тис. населення). У 2007 р. ці показники становили 144 311,5 та 63 251,9 на 100 тис. населення, відповідно. Отже, населення працездатного віку потрапляє в зону особливого ризику, а це, у свою чергу, істотно впливає на економічний та інтелектуальний потенціал країни, визначає загрозу для прогресивного суспільного розвитку [3; 4].

Таблиця

Деякі показники захворюваності в Україні у динаміці (2003–2009 рр.)

Показники	Роки						
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Новоутворення	395	406	408	414	407	406	407
Хвороби системи кровообігу	2386	2498	2430	2431	2437	2478	2423
Хвороби органів дихання	13 835	13 511	13 894	13 308	13 946	13 671	14 528

Джерело: Центр медичної статистики МОЗ України.

Таким чином, реалії сьогодення вимагають від керівництва країни звернути особливу увагу на питання державної політики з реформування соціальної сфери, зокрема галузі охорони здоров'я. Адже в сучасних умовах державна політика переважно спрямована на вдосконалення економічної і банківської галузей, соціальні ж питання залишаються лише на рівні передвибірчих програм. Така бездіяльність призвела до виникнення негативної ситуації щодо здоров'я населення України та кризової ситуації в системі охорони здоров'я, основними проблемами якої є:

- неузгодженість та суперечність законодавчої бази, що регламентує діяльність сфери охорони здоров'я України, особливо щодо питань фінансово-економічної і господарської діяльності цієї галузі;
- відсутність єдиної послідовної науково обґрунтованої політики щодо кардинального реформування галузі;
- недосконалість, з управлінського погляду, і неефективна, з економічного, система охорони здоров'я в нових економічних умовах України, як результат – безсистемність та стихійність упровадження платних послуг у державних та комунальних закладах з охорони здоров'я;
- неузгоджене, здебільшого ситуативне управління галуззю;
- неефективність державного регулювання стосовно питань кадрового забезпечення галузі, як результат – диспропорція в забезпеченні кадрами, плінність кадрів;
- низький рівень соціально-економічного захисту медичних працівників;
- хронічне недофінансування галузі та нецільове використання бюджетних і програмних коштів;

- надмірні особисті витрати населення на послуги з охорони здоров'я тощо [3, с. 6–26].

Для вирішення вищезазначених проблем необхідно, на нашу думку, створити такі механізми державного управління щодо реформування охорони здоров'я в Україні, які ми систематизували, вивчаючи наукові праці таких учених, як В.М. Лехан, В.Ф. Москаленко, Г.О. Слабкий та ін. [3, с. 15–34]:

1. Організаційні:

- реформування сфери охорони здоров'я в напрямі забезпечення ефективності функціонування системи охорони здоров'я шляхом структурної реорганізації відповідно до потреб населення у різних видах медичної допомоги, а саме: проведення чіткого розмежування первинної, вторинної та третинної ланок медичної допомоги; розширення мережі закладів первинної медико-санітарної допомоги; реформування вторинної ланки медичної допомоги з метою покращення якості її діяльності і підвищення ефективності використання наявних ресурсів, усунення невиправданого дублювання медичних послуг шляхом диференціації лікарень, виходячи з інтенсивності медичної допомоги, що надається; на третинному рівні – створення університетських клінік з метою ефективного використання потенціалу та ресурсів як обласних лікарень, так і медичних інститутів й університетів;
- створення гнучкої та ефективної системи державного управління галуззю, яка б поєднувала і координувала діяльність усіх складових управління (на центральному, регіональному та місцевому рівнях), оптимізація міжгалузевої взаємодії у напрямі збереження здоров'я насе-

- лення, активна співпраця з інститутами громадянського суспільства; розширення повноважень закладів охорони здоров'я шляхом зміни їх господарсько-правового статусу;
- реформування кадрової політики у сфері охорони здоров'я (запровадження механізмів державного замовлення підготовки різних категорій медичних кадрів відповідно до потреб сфери охорони здоров'я; забезпечення механізмів соціального захисту медичних працівників; підготовка менеджерів сфери охорони здоров'я з метою формування керівного складу галузі тощо);
 - відновлення системи профілактичної медицини, створення умов і стимулів профілактики професійних захворювань та травматизму на виробництві (відновлення системи диспансеризації, медико-санітарних частин на підприємствах тощо).
2. Політичні:
- створення умов для стимулювання процесу інвестування у сферу охорони здоров'я, формування економіко-правових умов мінімізації негативного екологічного впливу на стан здоров'я населення, впровадження пріоритетів здорового способу життя.
3. Правові:
- забезпечення законодавчого підґрунтя реформування шляхом прийняття ряду законодавчих актів, а саме: Закону України "Про загальнообов'язкове державне медичне страхування"; "Про основні засади діяльності у сфері охорони здоров'я", "Про заклади охорони здоров'я", поправок до ст. 49 Конституції України (визначити чіткий обсяг державних гарантій щодо надання медичної допомоги, узгоджений і збалансований з фінансовими можливостями держави) та ін.;
 - створення раціональної системи державних гарантій щодо забезпечення населення медикаментозними препаратами;
 - посилення інститутів захисту прав пацієнтів та медичних працівників.
4. Економічні:
- реформування системи фінансування сфери охорони здоров'я (впровадження багатоканальної бюджетно-страхової системи фінансування сфери охорони здоров'я у поєднанні із системою контролю за цільовим використанням коштів; легалізація співучасті громадян в оплаті медичної допомоги; ефективно використання наявних ресурсів у сфері охорони здоров'я тощо).

IV. Висновки

Підбиваючи підсумки, можна констатувати той факт, що на сьогодні необхідність

вироблення дієвих механізмів реформування сфери охорони здоров'я, забезпечення населення якісною і доступною медичною допомогою для збереження здоров'я населення, його трудового потенціалу та майбутнього країни набула в Україні життєво важливого значення і є одним із першочергових завдань формування державної політики. При цьому реформування має бути науково обґрунтованим, охоплювати всі ланки діяльності медичної галузі, враховувати умови і можливості як країни в цілому, так і регіонального і місцевого рівнів зокрема, а найголовніше – воно має підкріплюватися єдиною політичною волею.

Існує потреба в комплексному визначенні етапності реалізації реформ, що дасть можливість створити умови для зважених дій з урахуванням потенційних ускладнень у процесі впровадження реформування та подальшого розвитку системи охорони здоров'я в Україні.

Література

1. Держкомстат України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Инвестиции в здоровье: ключевое условие успешного экономического развития стран Восточной Европы и Центральной Азии [Электронный ресурс] / Marc Suhrcke, Martin McKee, Lorenzo Rocco // Всемирная организация здравоохранения 2008 г., от имени Европейской обсерватории по системам и политике здравоохранения, 2008 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступу: <http://www.euro.who.int/pubrequest>.
3. Лехан В.М. Стратегія розвитку системи охорони здоров'я: український вимір [Електронний ресурс] / В.М. Лехан, Г.О. Слабкий, М.В. Шевченко. – К, 2009. – 34 с. – Режим доступу: <http://www.uiph.kiev.ua/index.asp?p=development>.
4. Оперативна інформація про офіційно зареєстрованих ВІЛ-інфікованих громадян України за червень 2010 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.stop-aids.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=192:-2009-&catid=41:2009-01-14-15-23-58&Itemid=55.
5. Системы здравоохранения, здоровье и благосостояние: оценка аргументов в пользу инвестирования в системы Здравоохранения [Электронный ресурс] / [Josep Figueras, Martin McKee, Suszy Lessof и др.] / Всемирная организация здравоохранения, 2008 г. – Режим доступу: <http://www.euro.who.int/pubrequest>.
6. Центр медичної статистики МОЗ України.

Попченко Т.П. Державна політика щодо реформування системи охорони здоров'я як шлях до збереження та зміцнення здоров'я населення

Анотація. У статті здійснено аналіз наукової літератури з питань державної політики щодо реформування системи охорони здоров'я, покращення механізмів державного управління галуззю. Наведено статистичні показники діяльності системи охорони здоров'я. Обґрунтовано необхідність вироблення єдиної державної стратегії реформування системи охорони здоров'я в Україні.

Ключові слова: реформування системи охорони здоров'я, показники здоров'я населення, державна політика у сфері охорони здоров'я.

Попченко Т.П. Государственная политика реформирования системы здравоохранения как путь к сохранению и укреплению здоровья населения

Аннотация. В статье осуществлен анализ научной литературы по вопросам государственной политики относительно реформирования системы здравоохранения, улучшения механизмов государственного управления отраслью. Приведены статистические показатели деятельности системы здравоохранения. Обоснована необходимость выработки единой государственной стратегии реформирования системы здравоохранения в Украине.

Ключевые слова: реформирование системы здравоохранения, показатели здоровья населения, государственная политика в сфере здравоохранения.

Popchenko T. State policy in relation to health care system reforming as a way to preserving and strengthening population's health

Annotation. In the article the analysis of scientific literature in relation to the questions of state policy in reformation of health care system, improvements of mechanisms of state administration of sphere is carried out. Statistical indicators of activity of health care system are resulted. Necessity of development of unique state strategy of reforming of health care system in Ukraine is proved.

Key words: reformation of health care system, population's health indicators, state policy in health care sphere.